

ВІДГУК

офіційного опонента

професора кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
доктора педагогічних наук, професора **ПОТАПЧУК Тетяни Володимирівни**
на дисертацію **АНДРУСИКА Павла Петровича** на тему:
**«Підготовка студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Актуальність та доцільність дослідження проблеми підготовки студентів до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності як у теоретичному, методологічному, так і в історичному плані вказують сьогодні праці багатьох сучасних науковців.

Зазначено, що введення цифрових ресурсів в освітній процес є однією з найбільш нагальних тенденцій розвитку освіти. Вони зараджують його інтенсифікації, збільшують швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. Технології не замінюють викладача, а доповнюють його. Цифрові технології створюють нові можливості, дозволяючи разом отримувати задоволення від захоплюючого процесу спілкування та пізнання. Вони сприяють автоматизації більшої частини роботи педагога, вивільняючи людський ресурс на пошук, спілкування, індивідуальну роботу, уможливають отримання моментального зворотного зв'язку, покращують ефективність управління освітнім процесом та освітою в цілому.

Саме тому наукове дослідження Андрусика Павла Петровича на тему: «Підготовка студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності» є не лише актуальним, але й вагомим внеском у розвиток теорії та практики професійної підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», що відповідає концептуальним ідеям неперервного професійного розвитку студентів в Україні в умовах глобалізаційних процесів.

Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертантом охарактеризовано теоретичні основи використання цифрових ресурсів у сучасному науковому дискурсі, окреслено використання цифрових освітніх ресурсів при підготовці майбутніх фахівців у країнах ЄС, проаналізовано нормативно-правове забезпечення

підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, показано класифікацію цифрових освітніх ресурсів, розкрито методику використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки, висвітлено використання цифрових ресурсів у підготовці студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», виокремлено основні напрями використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти, розроблено умови та модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, розроблено та експериментально перевірено модель використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

Нові наукові факти, одержані здобувачем. Безперечною є наукова новизна дослідження, в якому:

уперше визначено сутність та специфіку педагогічного забезпечення підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності на базі теоретичного, порівняльного, ретроспективного, та системного аналізу сучасних наукових джерел; розкрито використання цифрових освітніх ресурсів при підготовці майбутніх фахівців у країнах ЄС;

висвітлено класифікацію цифрових освітніх ресурсів; показано використання цифрових ресурсів у підготовці студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки»; охарактеризовано основні напрями використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти;

визначено сучасні методи використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено умови та структурно-змістовну модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності;

удосконалено класифікацію цифрових освітніх ресурсів щодо здійснення випереджувального підходу та концептуальних ідей неперервного професійного розвитку студентів в Україні в умовах глобалізаційних процесів;

подальшого розвитку набули принципи щодо підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності та використання передових ідей зарубіжного досвіду в системі реформування освітньої системи України.

Особистий внесок здобувача. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 10 публікаціях, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей.

Особистий внесок здобувача у публікаціях написаних у співавторстві, полягає у визначенні методики використання WEB-технологій у процесі підготовки студентів ЗВО, розкритті цифрової компетентності викладача в умовах змішаного навчання і викликів

сьогодення, класифікації веб-ресурсів у сучасному інформаційному суспільстві, а також формуванні самоосвіти педагога як умов вдосконалення майстерності та професійного зростання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та пропозиції, подані в дисертаційному дослідженні, є достатньо обґрунтованими та логічно узгодженими із метою та завданнями дослідження. Дисертантом у дослідженні охарактеризовано теоретичні основи використання цифрових ресурсів у сучасному науковому дискурсі, окреслено використання цифрових освітніх ресурсів при підготовці майбутніх фахівців у країнах ЄС, проаналізовано нормативно-правове забезпечення підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, показано класифікацію цифрових освітніх ресурсів, розкрито методику використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки, висвітлено використання цифрових ресурсів у підготовці студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», виокремлено основні напрями використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти, розроблено умови та модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, розроблено та експериментально перевірено модель використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

Висновки, сформульовані на основі отриманих даних, логічно впливають з результатів дослідження та чітко відповідають поставленим завданням. Наведені до кожного розділу висновки підтверджують новизну отриманих результатів.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів, їх впровадження. Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у розробленні та впровадженні в освітній процес ЗВО навчально-методичного забезпечення, зокрема: методичні розробки, методики реалізації конструктивно-педагогічних і методичних умов організації підготовки фахівців спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; удосконалення навичок роботи з основними цифровими інструментами та платформами завдяки впевненому володінню Google Workspace, Moodle, Zoom, MS Teams, Canva, LearningApps, Kahoot, Mentimeter, Padlet, Genially тощо.

Окрему увагу було приділено аналізу продуктів навчальної діяльності студентів, зокрема їхніх мультимедійних презентацій, віртуальних занять, освітніх відео, тестових завдань, створених у цифрових середовищах (Google Forms, Canva, Kahoot, Genially, Mentimeter тощо).

Водночас, автором було проведено порівняльний аналіз українського і закордонного досвіду цифровізації педагогічної освіти, зокрема шляхом ознайомлення з міжнародними

підходами до формування digital literacy та digital pedagogy у фаховій підготовці майбутніх учителів і викладачів, що допомагатиме підвищенню якості освіти та готовності студентів до викликів нинішнього ринку праці, а також в удосконаленні освітньої практики.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення теоретичних і методичних засад підготовки фахівців спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; підготовки посібників, освітніх компонентів; у системі педагогічної освіти; у професійній діяльності педагогічного персоналу ЗВО.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Робота включає анотацію, вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи становить 259 сторінок. Робота містить 12 таблиць, 29 рисунків та 5 додатків.

У **вступі** здобувачем комплексно представлено науковий апарат дослідження: обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко сформульовано мету та систему завдань дослідження, визначено методологічний інструментарій наукового пошуку. Належним чином розкрито наукову новизну отриманих результатів та їх теоретико-практичне значення для педагогічної науки і практики. Детально висвітлено процес апробації результатів дослідження та представлено повний перелік публікацій за темою дисертації. Коректно зазначено структурні компоненти роботи та її загальний обсяг.

Перший розділ **«Становлення і розвиток цифрових ресурсів у професійній діяльності педагога»** засвідчує глибоку теоретико-методологічну підготовку здобувача. Автором розглянуто теоретичні основи використання цифрових ресурсів у сучасному науковому дискурсі. Актуальність та доцільність дослідження проблеми підготовки студентів до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності як у теоретичному, методологічному, так і в історичному плані демонструють доробки багатьох сучасних науковців.

Проаналізовано нормативно-правове забезпечення підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, зокрема: Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998), Закон України «Про Національну програму інформатизації» (1998), Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003), Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки, Положення про дистанційне навчання (2013), Закони «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (2014),

Положення про електронну взаємодію електронних інформаційних ресурсів (2016), Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» (2016), Постанова верховної ради України «Про Рекомендації парламентських слухань» на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» (2016), Проект закону «Цифровий порядок денний України 2020» (2016), Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (2018), Закон «Про електронні комунікації» (2020), онлайн-платформа з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта» (2021) тощо.

Розглянуто використання цифрових освітніх ресурсів при підготовці майбутніх фахівців у таких країнах: Румунії, Угорщині, Нідерландах, Німеччині, Австрії, Польщі. Здобувачем розглянуто саме ці країни, тому що у них інформатизація освіти, стоїть на дуже високому рівні і ці країни прагнуть вироблення єдиних педагогічних підходів до розроблення та використання різних цифрових освітніх ресурсів.

У другому розділі **«Організаційно-методичні засади розвитку цифрових ресурсів у професійній діяльності педагога»** автором визначено організаційно-методичні засади розвитку цифрових ресурсів у професійній діяльності педагога, зокрема, класифікацію цифрових освітніх ресурсів (за функціональною класифікацією; за матеріалами наукових публікацій; за структурою; за організацією тексту; за характером вихідних даних; за цільовим призначенням; за групою користувачів; за наявністю друкарського еквіваленту; за інформаційним видом; за ступенем дидактичного забезпечення; за освітньо-методичними функціями; за характером взаємодії користувача; за технологією розповсюдження та залежно від форми власності), що сприяє покращенню всіх рівнів освітнього процесу за рахунок застосування засобів сучасних інформаційних технологій; допомагає розвитку індивідуальності студента, його підготовку до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства.

Дисертантом охарактеризовано методику використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки». Проаналізовано ряд методів навчання, які широко використовуються у педагогічній практиці та сприяють активізації навчальної діяльності студентів до використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки (метод ситуаційного аналізу, метод навчання через завдання, метод демонстраційних прикладів, програмування та навчальний обчислювальний експеримент, метод доцільно підібраних завдань, метод проєктів, інформаційно-рецептивний метод, репродуктивний метод, евристичний метод, метод проблемного викладу, дослідницький метод, інтерактивні методи, метод модерації, метод демонстраційних прикладів, метод інтегрованого навчання, методи контролю і самоконтролю, колаборативно-пошуковий метод).

Розкрито умови та модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, що спрямовані на вдосконалення ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів.

У третьому розділі **«Результати підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності»** здобувачем охарактеризовано критерії (особистісно-індивідуальний, ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, технологічно-діяльнісний), показники та рівні (низький, середній і високий) динаміки ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

Подано узагальнені результати динаміки рівнів ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», що свідчать про позитивні зміни як у контрольній, так і в експериментальній групах після проведення формувального етапу педагогічного експерименту. В експериментальній групі (48 студентів), яка була залучена до цілеспрямованого педагогічного впливу, високий рівень ефективності використання цифрових ресурсів зріс із 1,2 % на початку експерименту до 5,0 % після його завершення, що становить приріст у 3,7 %. Це свідчить про зростання кількості студентів, здатних системно й продуктивно впроваджувати цифрові засоби у свою професійну діяльність. Водночас середній рівень збільшився з 60,1 % до 63,1 % (на 2,1 %), а низький рівень знизився з 38,6 % до 31,9 % (на 6,7 %), що демонструє загальну тенденцію до підвищення якості цифрової підготовки.

Проведений експеримент продемонстрував, що запропонована структурно-змістова модель ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів є дієвим інструментом підготовки фахівця. Отримані результати виявили значущі відмінності між рівнями позитивної динаміки моделі ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» як за окремими критеріями, так і загалом. Застосування критерію Пірсона забезпечило обґрунтованість і репрезентативність висновків дослідження.

Висновки до дисертації є досить інформативними, розкривають зміст теми та висвітлюють послідовне виконання завдань дисертаційного дослідження.

Додатки репрезентують достатню доказову базу щодо практичного впровадження розробленої моделі підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності та демонструють її практичну значущість.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертація є результатом самостійного дослідження, в якому автор коректно використовує посилання на опрацьовані джерела, дотримуючись принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи теоретичні й практичні здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі моменти дискусійного характеру:

1. У тексті першого розділу простежується надмірна описовість, аналітична частина (зіставлення підходів, критика, авторське бачення) представлена недостатньо. Варто було б аналітичну частину представити ширше.

2. Підрозділи часто дублюють один одного за змістом: у підрозділі 1.1 подано загальні відомості про цифрові ресурси, аналогічні твердження повторюються у підрозділах 1.2 та 1.3. Варто було б переглянути їх з метою усунення змістових повторів.

3. Варто було б окремим параграфом висвітлити науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення підготовки студентів до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

4. У деяких фрагментах наявні довгі складні речення, які ускладнюють читання й потребують стилістичного скорочення.

Зазначені вище зауваження та запитання не знижують теоретичного й практичного значення дисертації, її наукової новизни, а лише слугують для подальшого наукового розвитку окресленої проблематики.

Загальний висновок. Ґрунтовне вивчення наукового доробку Андрусика Павла Петровича дає підстави вважати наукове дослідження на тему: «Підготовка студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності» є самостійним і завершеним. Ураховуючи актуальність, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, можна стверджувати, що дисертація повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Андрусик Павло Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка».

Офіційний опонент професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор педагогічних наук, професор Тетяна ПОТАПЧУК